

TALOUSNEUVOSTO

18.4.2016

Kokousmuistio 3/2016

Aika 13.4.2016 klo 8.00–9.30

Paikka Pääministerin virka-asunto Kesäranta

Läsnä Sipilä Juha, puheenjohtaja
Stubb Alexander, varapuheenjohtaja
Berner Anne
Fjäder Sture
Häkämies Jyri
Järventaus Jussi
Koskinen Jari
Palola Antti
Penttilä Risto E.J.
Hetemäki Martti (at.)
Lahtinen Markus (at.)
Lehtomäki Paula (at.)
Sinko Pekka (s.)

1 Kokouksen avaus

Pääministeri avasi kokouksen klo 8.00 ja totesi asialistalla olevan keskustelu hallituksen tulevaisuusselonteosta. Selonteon aiheena on ”Työn murros ja suomalaisen työn tulevaisuus. Hankkeen esittelee valtiosihteeri Paula Lehtomäki. Valmistellut keskustelun-avauspuheenvuorot käyttävät toimitusjohtaja Jyri Häkämies, puheenjohtaja Antti Palola, toimitusjohtaja Jussi Järventaus ja puheenjohtaja Sture Fjäder.

Ennen varsinaista kokousasiaa pääministeri totesi Jussi Järventauksen osallistuvan tällä haavaa viimeistä kertaa talousneuvoston kokoukseen; Jussin aktiivinen jäsenyys ulottuu muutamien vuosien taukoja lukuun ottamatta peräti 20 vuoden päähän. Järventaus siirtyy ensin erityistehtäviin SY:ssä ja myöhemmin eläkkeelle.

2 Tulevaisuusselonteko työn murroksesta

Paula Lehtomäki esitteli hallituksen tulevaisuusselonteon valmistelun tavoitteita, prosessia ja aikataulua (liite 1). Tulevaisuusselonteko kokoaa todennäköisiä ja mahdollisia kehityskulkuja pitkältä olemassa olevan tutkimus- ja ennakointitiedon pohjalta. Ensimmäisessä vaiheessa tavoitteena on synnyttää jaettu ymmärrys siitä, miltä suomalainen työelämä näyttää 20 vuoden kuluttua.

Selonteon toisessa vaiheessa pyritään kehittämään konkreettisia valmiuksia sopeutua ja vaikuttaa työn muutoksen aiheuttamaan systeemiseen murrokseen. Ensimmäinen vaihe valmistuu vuoden 2017 alkupuolella ja toinen osa, johon sisältyy eduskunnalle annettava selonteko, noin vuotta myöhemmin. Selontekoprosessin rinnalla kehitetään ja vahvistetaan valtioneuvoston jatkuvaa ennakointityötä.

Jyri Häkämies totesi globalisaation, digitali- ja robotisaation sekä väestön ikääntymisen olevan työmarkkinoilla keskeisesti vaikuttavia megatrendejä, jotka haastavat Suomen työmarkkinoita nyt ja tulevaisuudessa (liite 2). Suomen taloudessa on meneillään heikkenemisen noidankehä ja kansainvälisissä vertailuissa Suomi sijoittuu huonosti useammassakin työmarkkinoiden toimintaa mittaavassa ulottuvuudessa mm. palkanmuodostuksen joustavuudessa ja verotuksen kannustavuudessa.

Muutos on kuitenkin myös mahdollisuus, jota tulee hyödyntää rakenteiden uudistamiseen mm. luovaa tuhoa kiihdyttämällä ja innovaatiota tukemalla sekä sopimustoiminnan joustavuutta lisäämällä. Työmarkkinoilla tarvitaan vastakkainasettelun sijaan lisää yhteistyötä. Siirtymistä palkkatyöstä yrittäjyyteen ja takaisin tulee helpottaa. Haasteena on turvan yhdistäminen muutokseen.

Antti Palola totesi suomalaisella työllä olevan jatkossakin hyvät edellytykset menestyä kansainvälisessä kilpailussa, kunhan riittävää uudistuskykyä löytyy (liite 3). Työn murroksen vaikutukset ulottuvat yhteiskunnan eri osa-alueille ja selonteossa onkin syytä etsiä kokonaisvaltaista toimintamallia sopeutumisessa uusiin ilmiöihin. Megatrendit muuttavat työtä ja myös työyhteisöjä; työvoima ikääntyy ja kansainvälistyy, työsuhteet pilkkoontuvat ja yrittäjämäinen työ lisääntyy.

Teknologinen kehitys tulee valjastaa hyvinvoinnin parantamiseen eikä se saa johtaa työelämän kurjistumiseen. Alustataloutta tulee käyttää työn lisäämiseen, ei sen polkumyyntiin. Osaamisen sekä erilaisten muutosturvamallien kehittäminen ja toimintamallien uudistaminen korostuvat. Työntekijöillä on oltava oma vastuu osaamisensa ylläpitämisestä ja kehittämisestä läpi työuran.

Jussi Järventaus totesi teknologisen kehityksen muuttavan työn kysyntää sekä lisäävän tuottavuuseroja ja sitä kautta myös tuloeroja (liite 4). Työn organisointi ja joustavuus korostuvat jatkossa kasvu-tekijöinä: tuottavuus on tärkeämpää kuin työajan pituus. Yksilötasolla jatkuva oppiminen on välttämätöntä samalla kun muutoskyky ja -halu muodostavat parhaan turvan muuttuvilla työmarkkinoilla.

Henkilökohtaisten palvelujen kysynnän kasvu tuo työtä myös matalamman tuottavuuden työvoimalle. On kuitenkin epäselvää, kasvaako palveluja runsaasti kuluttavien kansalaisten tuottavuus niin paljon, että myös palvelutyöstä voidaan maksaa riittävän toimeentulon turvaava korvaus. Tarvitaan hyvinvointiyhteiskunnan uusi malli, jossa on varauduttava myös tukemaan matalan tuottavuuden työtä.

Sture Fjäder totesi tulevaisuuden kasvualojen perustuvan korkean osaamisen ja teknologian hyödyntämiseen (liite 5). Näiden alojen työtehtävissä korostuvat yksilölliset ominaisuudet: aloitteellisuus, luovuus ja ongelmien ratkaiseminen. Yksilötasolla tarve oman osaamisen jatkuvalla päivittämiselle kasvaa.

Suomen viimeaikainen kehitys on osaamisen näkökulmasta osin huolestuttavaa: PISA-menestyksemme heikentyy ja panostukset T&K-toimintaan ovat laskussa. Korkeaa osaamista vaativissa tehtävissä rajaverotus on liian ankaraa ja palkitseminen ei toimi. Toisaalta kaikki eivät pysty tekemään korkean tuottavuuden työtä ja myös heille on luotava mahdollisuuksia osallistua työmarkkinoille. Tärkeää on luoda järjestelmä, jossa kaikilla on kannustimet huolehtia omasta osaamisestaan.

4 Keskustelu

Alustuksien pohjalta käydyssä keskustelussa nousi esiin muun muassa seuraavia kysymyksiä ja näkökulmia:

- Teknologinen kehitys on ehkä nopeampaa kuin koskaan aikaisemmin ja heijastuu mullistavalla tavalla monille talouden osa-alueille ml. raha- ja finanssimarkkinat, teollinen tuotanto ja liiketoimintamallit.
- Seuraavien 20 vuoden aikana arviolta 30–50 prosenttia nykyisistä työtehtävistä voidaan korvata koneilla. Tähän ryhmään kuuluu myös monia perinteisesti suhteellisen korkeaa koulutusta vaativia tehtäviä. Mikäli tätä siirtymävaihetta ei pystytä hallitsemaan, edessä on työttömyyden voimakas nousu.
- On arvioitu, että monet viime vuosien suurista digitalouteen liittyvistä suurista kaupallisista innovaatioista eivät olisi voineet syntyä Suomessa, koska säädosympäristömme ei olisi sitä sallinut. Jatkossa on tärkeää huolehtia siitä, että säädöksissä on riittävää väljyyttä innovaatioille.
- Työmarkkinoiden dynamiikka on Suomessa viime vuosina heikentynyt ja luovaa tuhoa tapahtuu entistä vähemmän. Perusedellytykset kuten osaaminen, positiivinen asenne teknologiaan ja luottamus ovat kuitenkin meillä hyvällä tasolla.
- Työelämässä ihmiset kaipaavat entistä enemmän arvostusta omalle työlleen. Lojalisuus ja sitoutuminen työnantajaan ovat kyselyjen mukaan vähentymässä. Työnantajien ja työntekijöiden keskinäisen luottamuksen edistäminen on jatkossa tärkeää.
- Digitaalinen talous merkitsee kulttuurin tasolla eräänlaista paluuta metsästys- ja keräilykulttuuriin, jossa elanto kerätään ”pienistä puroista” ja epävarmuus kasvaa. Poliittikkatoimien tulisi pyrkiä rohkaisemaan itseohjautuvuutta ja tarjota välineitä epävarmuuden hallintaan.
- On tärkeää varmistaa, että uuden teknologian hyödyt leviävät riittävän tasaisesti kaikkiin kansalaisryhmiin. Mikäli tästä ei huolehdita saattaa syntyä laajamittaista teknologiavastarintaa, josta esim. USA:ssa Google-autoihin kohdistuneet aggressiot ovat yksi oire.

5 Kokouksen päättäminen

Pääministeri totesi tarpeelliseksi palata selonteon teemoihin myös talousneuvostossa kun valmistelutyö on edennyt. Talousneuvoston toukokuun kokous pidetään keskiviikkona 11.5.2016 klo 8.00–9.30 Kesärannassa. Aiheena EKP:n rahapolitiikka. Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 9.20.

Pekka Sinko
talousneuvoston pääsihteeri